

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Мария Младенова Кичева-Кирова*

*Катедра „Икономика“ при Югозападен университет „Неофит Рилски“,
професионално направление 3.8 Икономика*

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по *професионално направление 3.8 „Икономика“*

Автор на дисертационния труд: *Августин Петров Миланов*

Тема на дисертационния труд: *„Оптимизиране на веригата на снабдяването при мобилните телекомуникационни оператори“*

Представеният за рецензиране дисертационен труд е предназначен за обсъждане от Научно жури, определено да проведе публична защита със Заповед № 1497 / 30.09.2020 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

Настоящата рецензия е подготвена съгласно Закона за развитие на академичния състав (ЗРАСРБ) в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за организация и провеждане на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград.

I. Биографична информация за докторанта:

Кандидатът за образователната и научна степен „доктор“ Августин Петров Миланов е роден на 02.08.1983 г. Средното си образование получава в 35 СЕУ „Добри Войников“, гр. София. Получава бакалавърска степен от УНСС по специалността "Икономика на съобщенията" през 2006 г. и магистърска степен по специалността „Бизнес администрация“ от ЮЗУ „Неофит Рилски“ през 2008 г. Августин Миланов работи като старши мениджър дигитален и търговски маркетинг в БТК ЕАД - “VIVACOM. Зачислен е като задочен докторант в Катедра „Икономика“ на Стопанския факултет със Заповед № 42 / 09,01,2017 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“. По време на докторантурата си кандидатът работи по **Проект „Бакалаври и Магистри – професионалисти при отвореното и дистанционно обучение за развитието на устойчив туризъм в Китай, Виетнам и Киргизстан“ (Проект „LMPT“).**

Развитието на творческата му биография красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре структурирано направление в областта на мобилните телекомуникационни оператори.

II. Обща оценка на представения дисертационен труд и извършената научно-изследователска дейност:

Дисертационният труд, представен от Августин Миланов, е разработен под научното ръководство на доц. д-р Преслав Димитров и е посветен на **актуална и значима за българския телекомуникационен бранш тема.**

Изборът на темата се основава на възхода на технологичните организации, на недостатъчната проученост на веригата на снабдяването, като ключов елемент, който може

да изиграе важна роля за подобряване конкурентоспособността на мобилните телекомуникационни оператори.

По отношение на **структурата и съдържанието** на дисертационния труд на кандидата, следва да се отбележи, че същият е структуриран съгласно изискванията в увод, три глави, заключение, използвана литература и приложения. С уводната част докторантът **аргументирано** е обосновал актуалността и значимостта на разработваната тема. Тезата, предмета, обекта, целта и задачите на изследването очертават ясно насоките на изследователските търсения на докторанта като определят начините на протичане на този процес. Подбраният от докторанта методологичен инструментариум се подчинява на определено вътрешно взаимодействие. Може да се приеме, че приложената съвкупност от методи и подходи съответства на спецификата на обекта и предмета на изследване. Трите глави на дисертационния труд представят същността на изследването в теоретичен и методологичен аспект и завършват с изграждане на модел за оптимизиране на цялостното управление и управлението на риска в ЕрЕф Ай и ЕрЕфПи процесите чрез точки за взимане на решения от вида „Продължи/Не продължавай“. В заключение докторантът обобщава резултатите характеризиращи теоретичната и практическа значимост в теоретичен, методологичен и приложен аспект.

Предложеният дисертационен труд е добре балансиран, като отделните глави са логически обвързани и подчинени на основната цел на дисертацията. Това придава на дисертацията целенасоченост, последователност и завършен вид. Структурата на дисертационния труд, критичния анализ на методите за изследване, интерпретацията на първичната информация и получените резултати доказват, че докторантът е в състояние да провежда самостоятелни научни изследвания.

Дисертационният труд е с обем от 174 страници компютърно набран текст, от които 168 страници са основен текст; на 6 страници е представена библиографската справка, в която литературните източници на кирилица са 26, а литературните източници на латиница са 38 – подредени в два раздела: на английски език и на български език и руски език. Използвани са и 9 интернет източника на английски език. Преобладаващият брой литературни и информационни източници на латиница (основно на английски език) в общия брой на библиографските източници, показва желание да се проучат водещите международни публикации, имащи отношение към темата на дисертацията. Посочените публикации са от периода на последните десет години. Обемът на приложенията, общо 3 на брой, е 15 страници и включва организационната структура на разглеждания мобилен телекомуникационен оператор „Виваком“, анкетна карта за рисковете, съпътстващи изпълнението на доставките и резултати от проведеното анкетно проучване.

Така представената структура на дисертационния труд показва **стремеж да се отговори на изискванията за композиционна цялостност и съразмерност** на отделните му части. Преобладаващият обем на литературните и информационни източници на латиница (основно на английски език) в общия брой на библиографските източници показва и желание да се проучи максимално голям брой от водещите международни публикации, имащи отношение към темата на дисертацията. Цитиранията са коректни – под черта, съгласно установените стандарти. Подборът и боравенето с библиографския апарат показват обстойното запознаване на докторанта с научните достижения в областта, която изследва, както и способността му да изразява и аргументира позиция по отношение на тях.

Считам, че в този си обем тематиката на дисертационния труд добива завършеност, като са обхванати теоретичните, методологичните и приложните въпроси на проведеното от докторанта изследване.

Оценка на съдържанието и работеността на отделните части на дисертационния труд:

По отношение на Въведението:

Въведението на дисертационния труд започва с обосновка на актуалността и значимостта на изследваната проблематика – оптимизиране на снабдителната верига на един от най-големите телекомуникационни оператори в България.

По-нататък във въведението са представени изследователската теза, обекта и предмета на изследване, целта и задачите на дисертационния труд, методологията и ограниченията на изследването, научната новост и полезност на дисертационния труд.

Като предмет на изследването са посочени бизнес процеси във веригата на снабдяването на телекомуникационните оператори най-вече „ЕрЕфАй“ процесите ЧПиЕфПи“ процесите и използваните т.нар. „публични процедури“, както и управленските подходи, методи и инструментариум за оптимизиране на веригата на снабдяването въз основа на техните отличителни характеристики и специфични особености, а за обект на изследването – специфичните особености на веригата за снабдяването, използвана от мобилните оператори на телекомуникационни услуги. За основна цел е посочено разкриването на особеностите на веригата на снабдяването в конкретен водещ мобилен оператор на телекомуникационни услуги, открояване на особеностите в така наречените „тесни места“ които могат да доведат до забавяне предлагането на адекватни по качество и цена телекомуникационни услуги и най-вече определянето на набор от критерии и показатели за тяхната оценка. От целта на изследването са изведени пет основни задачи на изследването. Непосредствено след тяхното представяне са представени методите на изследване - процесния, аналитичния, интуитивния и системния подход, както и методите на синтеза, абстракцията и анкетирането. Ограниченията и трудности на изследването са - липсата на обобщени статистически данни за сектора на телекомуникациите на национално равнище, отсъствието на изследвания на възможностите за оптимизиране на веригата на снабдяването на примера на отделен водещ мобилен оператор на комуникационни услуги, наличието на определена степен на недоверие от страна на представителите на бизнеса към представители на академичната общност за получаването на конкретни практически приложими управленски решения.

Предметът, обектът, целта и задачите на изследването са правилно формулирани. Тезата на дисертационния труд е правилно построена и аргументирана. Добросъвестно са посочени ограниченията и трудностите, които докторантът е срещнал при провеждането на изследването.

По отношение на Глава I – Особенности на веригата на снабдяването при мобилните телекомуникационни оператори:

Главата е структурирана в три точки:

1. Еволюция на теоретичната мисъл;
2. Развитие на мобилните телекомуникационни оператори;
3. Процесни характеристики на веригата на снабдяването и модел за управление на риска.

В първата точка е анализирано развитието на теориите за оптимизиране на веригите за доставки на телекомуникационните компании. Представена е Концепцията УВД или SCM (Supply Chain Management), нейните сегменти, функции и етапи на прилагане. Разгледани са системите за управление на бизнеса от клас MRP II и ERP. Посочени са комбинации между SCM & ERP (Enterprise Resource Planning).

Във втора точка са разгледани еволюцията на мобилните радиокомуникации, състоянието на сегашните мобилни комуникации и основните техники на радиопредаване. Обяснени са начинът за осъществяване на мобилен разговор, клетъчната концепция, оперативните канали. Очертани са бъдещите тенденции в областта на мобилните радиокомуникации и модерните безжични комуникационни системи.

В точка трета – Процесни характеристики на веригата на снабдяването, са разгледани ролята на снабдяването във веригата на доставките, подходът за изграждане на снабдителни мрежи, неговите етапи (фаза на коопериране и фаза на структуриране) и факторите, които въздействат върху изграждането на снабдителните мрежи. В модела SCOR процесът за изграждане на снабдителни мрежи започва на висшето равнище с поставянето на конкурентните цели, които са отправна точка за определянето обхвата и участниците във веригата на доставките. Структурата на модела “Supply Chain Operations Reference Model” (SCOR) определя общата концепция на веригите на доставки. Кооперирането в областта на снабдяването е свързано с решение за намаляване на дълбочината на производството или с желанието да се използват възможностите за получаване на синергични ефекти. При фазата на структуриране се постига прозрачност за веригата от процеси и се разкриват слабите места.

По отношение на Глава II – Измерване, оценка и анализ на риска и прогнозиране на бизнес процесите при веригата на снабдяването

Трите точки, разработени в тази глава са:

1. Критерии и показатели за измерване, оценка и анализ;
2. Методи за измерване, оценка и анализ на риска;
3. Методи за експоненциално прогнозиране развитието на бизнес процесите.

В първа точка е разгледана проблематиката с оценката на **бизнес процесите при веригата на снабдяването**, които се свързват с различните видове рискове. За оценяването на рисковете са използвани следните скали - номинална, ординална, кардинална и пропорционална. В последвалото изложение е описан оценъчният подход при скалирането, който определя коя скала да се използва. Посочено е, че подходящата за употреба скала трябва да бъде съобразена с начина, по който може да бъде представена информацията за риска. Информацията за риска е представена в трите си основни форми: **разказвателна (вербална), качествена и количествена**. При две от тях (фиг. 2.1. на стр. 57 и фиг. 2.2. на стр. 61) са изведени показатели за оценка. По-надолу в текста докторантът твърди, че „боравенето с цифровите изразявания на риска е значително по-лесно в сравнение с разказвателните описания и качествените определения“.

Чрез принципа на несигурността на Хайзенберг са обяснени **измерителната и оценъчната несигурност**. Поставен е акцент върху предубежденията и различията при оценяването. Изведени са критериите за приемливост на риска, за пределно високо ниво на приемливост на риска и за сравняване на рисковете, както и матрицата на риска.

Във втора точка са систематизирани **методите за измерване и оценка на риска**, които са класифицирани в две големи групи - индиректни и директни (експлицитни) методи.

В трета точка са представени методите за експоненциално прогнозиране при развитието на бизнес процесите. Посочено е, че най-често използваните методи за прогнозиране за бъдещето се правят на базата на минали модели, минали взаимоотношения или субективни предсказания (стр. 96). Разгледани са унивариативните, мултивариативните и качествените методи за прогнозиране, както и принципите на прогнозирането. Направено е сравнение на точността на прогнозиране между отделните методи.

По отношение на Глава III – Измерване, оценка и анализ на риска в бизнес процесите по примера на водещ мобилен телекомуникационен оператор

Главата трета е структурирана в три точки:

1. Измерване, оценка и анализ на риска в „ЕрЕфАй“ процесите, „ПиЕфПи“ процесите и публичните процедури по осигуряване на веригата на снабдяването;
2. Прогнозиране на доставките при „ЕрЕфАй“ и „ПиЕфПи“ процесите;

3. Планиране и организация на дейността по ограничаване на риска. Контрол и мониторинг на риска.

В точка първа са направени характеристики на „ЕрЕфАй“ (RFI) и „ЕрЕфПи“ (RFP) процесите. Изяснена е разликата между термините "заявка за оферта" и "запитване за оферта". Посредством уравнение (2.1.6), анкетно проучване и скор карти са оценени рисковете от настъпване на рисково събитие в бизнес процесите. Представени са етапите на анкетното проучване и изработването на управленски решения за намаляване на рисковете в RFI и RFP процесите.

В точка втора са направени прогнози за доставките при „ЕрЕфАй“ и „ПиЕфПи“ процесите чрез експоненциално изглаждане, по-точно чрез метода на Хол-Уинтърс, който се прилага при наличието на тренд и цикличност на данните. Прогнозите предоставят възможност за формиране на точки за вземане на решение от вида „Продължи / Не продължавай“.

В последната, трета точка на Глава III са представени основните принципи и постановки на управлението на риска. Създаден е модел за управление на риска в бизнес процесите (Фигура 3.3.2). Дефинирани са критерии за изоставяне на проекти и процеси, които позволяват вземане на решения от типа “ПРОДЪЛЖИ/НЕ ПРОДЪЛЖАВАЙ”. Анализирани са четири инструмента за ефективно прилагане на управлението на риска:

1. Стандарти, според които може да бъде измервано /оценявано/ изпълнението;
2. Информация за мониторинг на действителното изпълнение;
3. Власт, за да могат да бъдат направени необходимите промени и корекции, когато е необходимо;
4. Компетентност за прилагане на най-доброто решение от съществуващите алтернативи.

III. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

Събрана и систематизирана е статистическа информация от различни източници с цел постигане на високо ниво и качество на информационно осигуряване на емпиричния анализ, както и на по-задълбочена аргументация на формулираната теза и предположения, получените резултати и изведените твърдения. Постигната е основната цел на изследването чрез разкриването на особеностите на веригата на снабдяването в конкретен водещ мобилен оператор на телекомуникационни услуги, открояване на особеностите в така наречените „тесни места“, които могат да доведат до забавяне предлагането на адекватни по качество и цена телекомуникационни услуги и най-вече определянето на набор от критерии и показатели за тяхната оценка, както и възможностите за оптимизацията на протичащите бизнес процеси чрез подходящи управленски решения.

Считам, че е защитена в дисертационното изследване формулираната теза основана на твърдението, че веригата на снабдяването в мобилните оператори може да бъде оптимизирана при подходящия за целта анализ и оценка на бизнес процесите, които протичат в тях и при последващо прилагането на подходящите управленски практики за оптимизация.

Дисертацията се отличава със задълбоченост на извършеното проучване, вникване в същността на изследваните проблеми, обективен анализ и обосновани изводи.

Изследователската логика и структурата на дисертацията са добре изградени. При структурирането се спазва традиционния подход за написването на подобен род трудове – първо се изясняват теоретическите постановки по темата, на второ място се представят различните модели и се правят класификации, а на трето място се прави собственото

проучване като се анализират данните от него и се разкриват възможностите и се правят предложения за нов модел.

Във всички части на дисертационното изследване е ясно видимо собственото присъствие и собствения почерк на докторанта, което определено показва качества на *конструктивност и логична последователност*, способност за разкриване, дефиниране и решаване на научни и научно-приложни проблеми.

Следва да се подчертае, че дисертационното изследване се отличава по своята комплексност, широта, дълбочина и обосновка на широк спектър целесъобразни предложения.

В заключението се обобщават постигнатите резултати и се представят в синтезиран вид основните изводи от проучената информация и проведеното изследване. Формулирани са изводи от теоретично и практическо значение.

В представения от докторант Августин Миланов дисертационен труд могат да бъдат открити следните научни и научно-приложни приноси:

1. Идентифицирани са рисковете пред реализиране на ЕрЕфАй и ЕрЕфПи процесите във веригата на снабдяването и рисковете, които се появяват при тяхната оптимизация.

2. Допълнено е комплексното уравнение за измерване на риска чрез цифрови коефициенти като са добавени променливи, отразяващи действията по превенция и ограничение развитието на риска.

3. Предложен е модел за оптимизиране на цялостното управление и управлението на риска в ЕрЕф Ай и ЕрЕфПи процесите чрез точки за взимане на решения от вида „Продължи/Не продължавай“.

4. Апробиран е методът на ХолтУинтърс по отношение прогнозирането на ключови показатели за развитието на ЕрЕфАй и ЕрЕфПи процесите и са критичните моменти в ЕрЕф Ай и ЕрЕфПи процесите, както и минимумите в развитието на ключовите им показатели, които предопределят прилагането на точки за взимане

Научна новост и ползност на дисертационния труд се състои във факта, че извършеното изследване е първото върху веригата на снабдяването в мобилните оператори и възможностите за нейното оптимизиране. Изводите на изследването са ценни за висшето и средно управленско ниво в сектора на телекомуникационните услуги в България.

Така формулираните научни приноси на кандидата са дело на самостоятелни и целенасочени научни търсения и доразвиват в теоретичен и практичен аспект на съществуващото научно познание.

Самооценката за научните приноси е точна и отговаря на действителните приноси. Приемам като убедителни и достоверни посочените в справката научни приноси, които се съдържат в дисертационния труд на Августин Петров Миланов. Те сполучливо обобщават направените от автора и представени в заключението изводи, като резултат от дисертационното му изследване.

Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

Оценка на публикациите по дисертацията

По вид и брой представените публикации съответстват на обявените от докторанта в приложения списък и автореферата. Общо са представени 4 публикации, от които 3 в международни научни списания и 1 като глава от монография. В представените научните публикации фактически е **отразен в голяма степен** дисертационния труд в различни степени на завършеност и с акцент върху отделни проблемни моменти и научни търсения. Публикациите са свързани с темата на защитаваната дисертация и са достатъчни за докторската защита.

Оценка на автореферата

Дисертационният труд е окомплектован с необходимите документи. Изложението в автореферата е съобразено с логиката на изследване в дисертационния труд и го възпроизвежда достоверно. Авторефератът дава представа за обекта, предмета, тезата, целта и задачите на изследването, както и за използваната методология, за структурата и за съдържанието на труда като цяло. Подготвен е в обем от 41 страници компютърно набран текст, последователно са представени справката за приносите и списъка с публикациите.

IV. Критични бележки, препоръки и въпроси

Дисертационния труд съдържа значителна по обем полезна информация и притежава достоинства на задълбочено научно изследване, въпреки това, бих препоръчала на Августин Миланов:

- да продължи да прави публикации на базата на направеното изследване като доразвие някои от посочените теми в дисертацията;
- да продължи работата по насоките посочени в дисертационното изследване за бъдеща изследователска работа.

Направените бележки не подлагат на съмнение постиженията на автора и не понижават качеството на извършения анализ, който смятам за много висок.

Въпросът ми към дисертантът е следният:

Какви са бъдещите предизвикателства пред телекомуникационния сектор в България при оценката на риска в „ЕрЕфАй“ и „ЕрЕфПи“ процесите с оглед на глобалните рискове, които настъпват?

V. Заключение:

Изследването е задълбочено, добре аргументирано и добросъвестно. Проучена е както съществуващата литература, така и актуални документи в изследваната област. Анализите са коректни, препоръките обосновани и произтичащи от резултатите от изследването. Дисертантът демонстрира умения за задълбочен и аргументиран анализ, обобщения и критично мислене. Дисертационният труд представлява постижение, което като тематика, теоретични обобщения, изводи и препоръки има своето безспорно значение за теорията и практиката и отговаря на изискванията, предвидени в Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Авторът е демонстрирал богата теоретична подготовка и умения за провеждане на практически изследвания.

Това ми дава основание с пълна убеденост да изразя своята положителна оценка за дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на Августин Петров Миланов образователната и научна степен "Доктор" по научна специалност Организация и управление извън сферата на материалното производство (социално-културна сфера), професионално направление 3.8 Икономика към катедра „Икономика“ на Стопански факултет при Югозападен университет „Неофит Рилски“.

Рецензент:.....

проф. д-р Мария Младенова Кичева

03.11.2020 г., гр. Благоевград